

DOLDERSE KRONIEK

15e jaargang nr. 3 - september 2012

www.historischeverenigingdendolder.nl

Uitgave van de Historische Vereniging Den Dolder

Historische Vereniging Den Dolder

Opgericht 9 april 1997.

15e jaargang nr. 3, september 2012

Verschijnt in de maanden: januari, mei en september.

Bestuur

Voorzitter: Petra Koek,
Dolderseweg 230, 3734 BR Den Dolder
tel. 030-2258492, voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Secretaris: Dick van Lier,
Paltzerweg 299, 3734 CM Den Dolder
tel. 030-2284505, secretaris@historischeverenigingdendolder.nl

Penningmeester: Ruud van der Sar,
Dolderseweg 93-D, 3734 BE Den Dolder
tel. 030-889 24 95, penningmeester@historischeverenigingdendolder.nl
Betaling graag op ING rekening 7739816 t.n.v. Historische Vereniging Den Dolder

Redactie en Layout: Frits Stuurman
Hezer Enghweg 122, 3734 GV Den Dolder
tel. 030-2280163, redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Druk: Drukkerij Biga Groep BV
Postbus 164, 3700 AD Zeist
tel. 030-8503200, www.bigagroep.nl

Tekstvoorstellen en reacties naar de redactie.

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Den Dolder.

Het aanmeldingsformulier voor de vereniging vindt u op de website. Het lidmaatschap van de vereniging leidt steeds tot een stilzwijgende verlenging per kalenderjaar.

Opzegging als lid van de vereniging kan mondeling, schriftelijk of via elektronische weg tot stand worden gebracht en dient tenminste vier weken voor het einde van het verenigingsjaar te geschieden aan de penningmeester.

De contributie bedraagt € 15.00 per jaar.

Betaling is mogelijk op ING rekening 7739816 t.n.v. **Historische Vereniging Den Dolder**.

De Historische Vereniging beschikt over de ANBI verklaring ("Algemeen Nut Beogende Instelling"). Dit betekent dat uw gift (geheel of gedeeltelijk) in mindering kan worden gebracht op uw belastbaar inkomen.

De homepage op internet van de vereniging is: www.historischeverenigingdendolder.nl

ISSN: 1389-0026

Redactioneel

In de maand september komen veel lijntjes bij elkaar die op verschillende tijdstippen zijn begonnen.

Op zaterdag 8 en zondag 9 september 2012 vond de tentoonstelling van de Historische Vereniging plaats in de Maria-Christinakerk. We lieten weer een honderdtal foto's uit ons archief zien, verdeeld naar categorieën Straten, Middenstand, Verenigingen, Scholen, Zeepfabriek De Duif en Willem Arntsz Hoeve. Daar naast vitrinekasten met veel dingen die te maken hebben met Den Dolder. Geheel nieuw in dat opzicht zijn de Remia-serviezen die we kortelings hebben verworven.

In het licht van het jubileumjaar "100 Jaar Den Dolder" waren er weekends met Kunst, Cultuur en Sport en bijvoorbeeld een druk bezochte Jaarmarkt op 2 september. In het Historisch weekend was onze vereniging aan zet. In dat kader hebben we ook een fietsroute "Langs de grenzen van Den Dolder" ontwikkeld waarvoor een routebeschrijving in kleurendruk beschikbaar kwam.

De tentoonstelling vond ook plaats in het kader van het vijftienjarig bestaan van de Historische Vereniging Den Dolder. Wat begon met een tentoonstelling van foto's uit de geschiedenis van Den Dolder, toen hoofdzakelijk betrokken op het

station en het spoor, groeide uit tot de levendige vereniging van nu. Die levendigheid komt ook tot uiting in een sterk groeiend ledenaantal.

Veel leden kijken al reikhalzend uit naar het door ons uitgegeven boek "100 jaar Den Dolder" dat op 17 november officieel het licht ziet. Direct daarna ontvangen alle leden het thuis. Juist deze maand vind de laatste redactionele bewerking plaats.

In dit nummer van de Dolderse kroniek vindt u om te beginnen mijn artikel over het torentje van het hoofdgebouw (ook wel genoemd Directiegebouw) van de Willem Arntsz Hoeve. Ik werd er rondgeleid door Matthijs Wiggeman, die daar al tientallen jaren de technische zorg had voor het uurwerk en de luidklok. Een grote verrassing was het voor mij dat daar een luidklok hing, want gehoord had ik hem nog nooit. Het luidruchtig aankondigen van de tijd in uren en halve uren moet al in de jaren zeventig zijn gestopt.

Daarna wordt uw aandacht gevraagd voor de puzzel en in de rubriek "Nieuwe straten in Den Dolder" zijn dit keer de Inden Reistraat en de Meester Willemssenstraat en de Meester Lasteriestraat aan de beurt.

En de rest van dit nummer is gevuld met de tweede aflevering van de geschiedenis van Remia. Een vrolijke aflevering, al was het maar vanwege alle geschenken-acties die hier aan de orde komen. Wellicht heeft u zelf ooit Pasteurmerken gespaard om Remia kopjes te kunnen verwerven. De klanten mochten in die tijd zelf naar de fabriek komen waar een toonzaal was ingericht van alle geschenkartikelen. Na inleveren van het zakje met vette Pasteurmerken en het neertellen van een eventuele bijbetaling konden de geschenken meteen worden meegenomen.

Ik wens u veel leesplezier.

Frits Stuurman

Het geheim van het torentje

van het hoofdgebouw van
de Willem Arntsz Hoeve

Door Frits Stuurman

Ik heb iets met torentjes. Vroeger verzamelde ik foto's van torens om daar mee oude foto's en schilderijen te kunnen identificeren. Nu ga ik op bezoek in het torentje van de Willem Arntsz Hoeve. Dat torentje staat sinds 1912, toen de WA Hoeve volop in bedrijf kwam, op het zenuwcentrum van de nieuwe vestiging van de psychiatrie in Den Dolder, op het hoofdgebouw.

Het is dinsdag 10 april 2012 ongeveer tien uur als ik met Matthijs Wiggeman van de Technische Dienst van Altrecht arriveer op de bovenste verdieping van dat hoofdgebouw. Matthijs werkt al ruim 40 jaar bij de Willem Arntszhoeve als technicus.

We gaan rechtstreeks naar de zolder,

De zolder: het begin van een excursie. Een bibliotheek vol tijdschriften over psychiatrie uit de jaren 30

De ladder naar het torentje

waar grote boekenkasten staan met oude medische tijdschriften (jaartallen o.a. 1926 en 1936) alle ingebonden. Aan één van de kasten hangt de ladder waarmee je in het torentje kunt klimmen. Bovenaan de eerste ladder komen we bij een fraaie houten kast op een klein portaltje. Je kunt op de zelfde hoogte nog doorlopen naar een stuk zolder waar verwarmingsbuizen lopen en o.a. een vat ligt dat het expansievat was van een oudere versie van de CV installatie.

In dit portaltje staat weer een ladder waarmee je nog hoger in het torentje kunt klimmen. Ik kijk naar boven, balken in schemerlicht en dan... Daar hangt een bronzen luidklok. Voor mij tot nu toe een geheim. Ik woon pas sinds 1972 in Den Dolder en heb de klok nog nooit horen luiden...

Eerst beperken we ons tot het portaltje met de kast: twee openslaande deuren met glas bovenin geven toegang tot het interieur van de kast waar het oude klokmechanisme is ingebouwd.

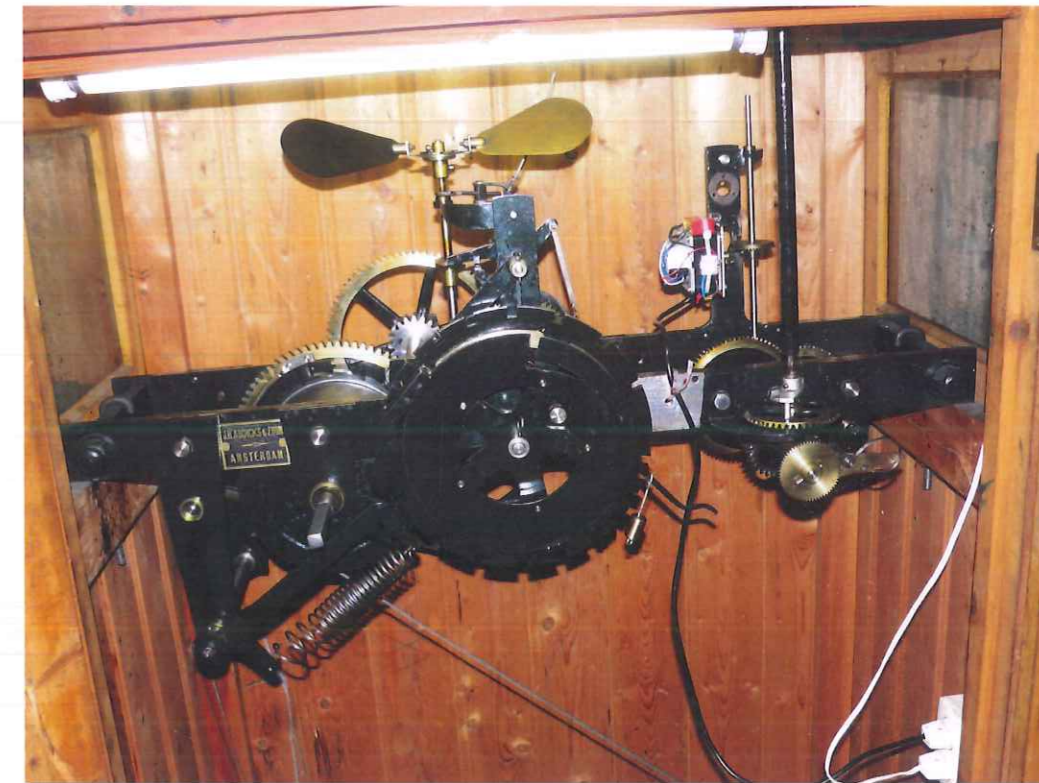
Het klokmechanisme

Het klokmechanisme is geproduceerd door J.H. Addicks en zoon, Amsterdam. Links is het oude aandrijfmechanisme zichtbaar: een rol waarop staaldraad gewonden kan worden door middel van een slinger die onder in de kast ligt. Bij het "opwinden" van de klok draai je met de slinger en wordt de staaldraad op de cilinder gewonden. Die staaldraad komt van buiten de kast: het gewicht dat via

Het gewicht van 200 kg dat vroeger zowel het uurwerk als de luidklok van energie voorzagt

In het klokmechanisme regelt een klein motortje nu het bewegen van de klok

Matthijs windt het klokmechanisme op. Dat is zwaar werk want het 200 kg zware gewicht wordt er mee omhoog getrokken

katrollen wordt opgetrokken. De bovenzijde van het katrollenmechanisme zit in het torentje aan een veel hogere balk bevestigd, de onderzijde aan de bovenkant van het ijzeren gewicht. Het ijzeren gewicht is een soort cilinder met een doorsnede van ongeveer 25 cm en een hoogte van naar schatting 60 cm. Het gewicht moet dus wel 200 kg zijn.

Het hele hijsmechanisme zit hoger in het torentje in een vierkante houten koker. Dit drijfwerk heeft gediend voor zowel de klok die de tijd aanwijst (eigenlijk vier klokken aan alle vier kanten van het torentje) als voor het slaan van de bronzen luidklok.

Het rechter deel van het klokmechanisme is voor de tijdaanwijzende klokken. Dat

wordt tegenwoordig aangedreven door een elektromotortje, dat voortdurend draait. Het is tenminste het tweede elektromotortje. Het motortje van nu werd geplaatst in 2002 door een leverancier in Soest. Het eerdere motortje was toen versleten, maar had de aandrijving van de wijzers sinds de jaren 70 verzorgd, vertelt Matthijs.

Hoger in het torentje

Als we het volgende laddertje op klimmen komen we echt in het torentje dat boven het dak uit steekt en dat we vanaf de buitenkant allemaal zo goed kennen. Bovenaan de ladder kan je maar met moeite op het verdiepingvloertje stappen. Het trappgat zit eigenlijk flink in de weg. Een iets groter deel van dit verdie-

De prachtige balkenconstructie binnen in het torentje. Rechts de rand van de luidklok, rechts onder de katrollen waaraan het gewicht hangt

Een detailopname van de toren en de daken waarin de details van de architectuur goed zijn te zien

pinkje bereiken we als we over een dikke balk zijn geklommen. Gelukkig staat mijn begeleider Matthijs intussen op een nog hogere balk om voor mij meer ruimte te laten en ook omdat hij mij de klank van de bronzen torenklok wil laten horen. Hij tilt de hamer die aan de buitenkant op de klok zit een beetje op en laat hem vallen: een mooie maar ook wel harde toon als je er zo dicht bij staat!

Het is een flinke luidklok. Eigenlijk heel bijzonder dat die klok in de oorlog niet is gevorderd door de Duitsers. Naar de redenen er van kan je alleen maar gissen.

Wijzerplaten en galmgaten

Wat is er nog meer te zien op deze hoogte? Om te beginnen de mooie kapconstructie. En iets lager de achtkantige bin-

nenkant van deze ruimte. Vier zijden bestaan uit koperplaat op een ijzeren raamwerk. Op de plaat zitten aan de buitenkant de wijzerplaten. En tussen die wanden van koperplaat galmgaten in vier wanden: het klockgelui moest naar buiten kunnen. Ook onder de wijzerplaten zitten nog galmgaten. Aan de buitenkant ziet dit er uit als een soort rooster van schuine latten, wit geschilderd. Het licht valt door deze roosters naar binnen. En om te voorkomen dat vogels naar binnen kunnen zit er fijn ijzergaas voor aan de binnenkant.

De vier klokken worden samen aangedreven door één mechanisme. Zo ben je er zeker van dat alle vier klokken de zelfde tijd aan wijzen. Een stelsel van tandraden verdeelt de beweging van de draaiende stang die van beneden komt over de vier stangen die naar de vier klokken lopen.

Elk van deze vier stangen loopt dus naar een wijzerplaat en aan de binnenzijde zit dan een stelsel van tandraden die de beide wijzers aandrijven: de grote wijzer loopt twaalf keer zo snel als de kleine wijzer.

De overbrenging van de beweging van het uurwerk (de verticale stang onder in beeld) op de stangen voor de wijzers van de vier klokken

Deze tandraden zorgen er voor dat de beweging van de uurwerkstang wordt omgezet in de beweging van de beide wijzers van de klok

Met behulp van het koperen tandwiel onderaan kan de klok worden gelijk gezet. Overigens is dat maar eens per jaar nodig

Uitschuifbare balken

Een bijzonder voorziening hier zijn ook de houten balken die naar buiten geschoven kunnen worden: twee keer twee. Schuif je die balken aan één van de vier zijden naar buiten dan kon je onder de wijzerplaat een soort steigertje maken door planken op de uitstekende balken te leggen. Van daar af kon je dan schilderen, de wijzerplaten repareren of nieuwe leien op het dak leggen. Een ingenieuze constructie ontworpen in 1906. Voor onze tijd een wat omslachtige manier van werken,

Onder de wijzerplaten zitten galgaten en daaronder steken, dicht bij de hoek van het torentje, natuurstenen kapjes uit de muur. Die kapjes beschermen de houten balken die daar onder zitten en net zichtbaar zijn. Die balken kunnen van binnen uit worden uitgeschoven om er daarna steigerplanken op te kunnen leggen

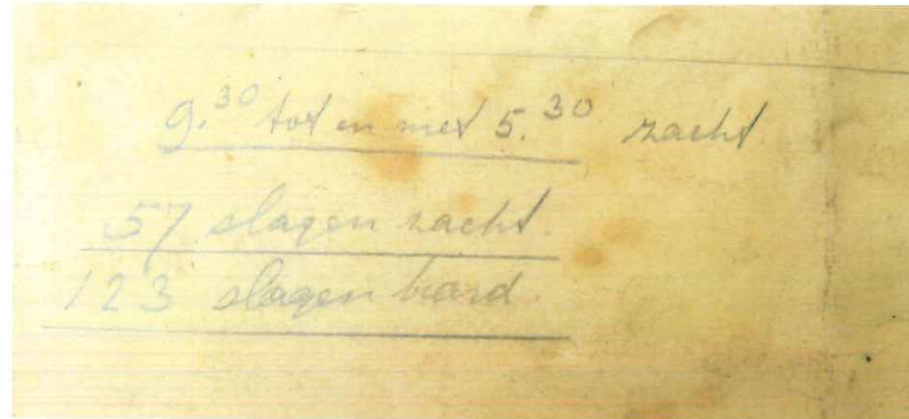
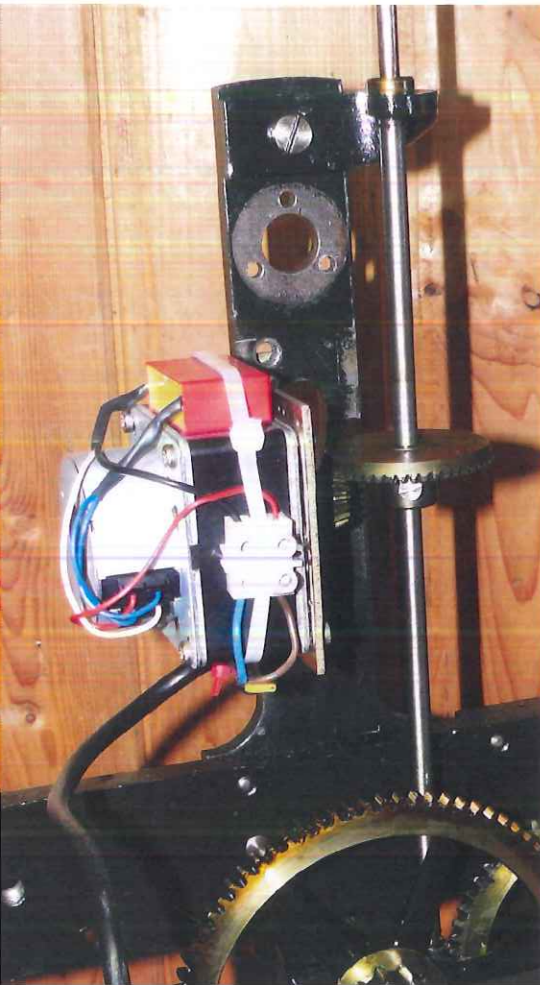

waarschijnlijk zullen we nu voor een hoogwerker kiezen.

Sirene voor de brandweer

Vroeger hing in deze toren ook de sirene die de vrijwillige brandweermannen moest waarschuwen dat er werk aan de winkel was. De sirene was op de plek waar zij werkten te horen en dan konden

Met behulp van dit kleine, voortdurend draaiende motortje worden nu al jaren de wijzers van de vier klokken op het torentje voortbewogen

deze mannen meteen naar de brandweerkazerne komen, er waren (en zijn!) een flink aantal vrijwillige brandweerlieden die uitrukken voor brandalarm op de Stichting.

Kogelgat in een wijzerplaat

In één van de wijzerplaten zit een gat. Dit moet een kogelgat zijn dat in de oorlog er in is gekomen.

Wanneer sloeg de klok?

Tegenwoordig komt de klepel van de luidklok niet meer in actie, en worden de uren niet meer geslagen. Dat is gestopt in de jaren 70 (ongeveer 1975) omdat mensen er last van hadden. Gelukkig is toen het eerder beschreven mechanisme gebleven en kunnen we het nu nog bekijken. Onder in de kast vonden we een tekening waarop het klokmechanisme is uitgetekend met de hand in potlood. Daarin is een aantekening gemaakt::

9.30 tot 5.30 zacht

57 slagen zacht

123 slagen hard

's Avonds en 's nachts sloeg de luid-

De aantekening op de technische tekening van het uurwerk en de luidklok over de afwisseling van zachte slagen en harde slagen. In totaal gaf de klok dus 180 slagen. Op de hele uren het aantal slagen van het betreffende uur en op de halve uren één slag

klok dus zachte slagen om de mensen rustig te laten slapen, maar vanaf zes uur 's morgens was het weer hard. De mensen in de omgeving hadden de luidklok toen blijkbaar nodig om op tijd op het werk te komen.

Ik dank Matthijs voor zijn rondleiding. Nu weet ik wat het geheim van het torentje is: de luidklok!

En ik weet zelfs waar de klepel hangt: Aan de buitenkant van de klok.

Verantwoording illustraties:

Blz. 2 t/m 6: Frits Stuurman

Kent u de details van Den Dolder?

Wie goed kijkt ziet steeds meer torentjes in Den Dolder. En van allerlei grootte en vorm. Deze toren heeft een echte torenkamer en boven op zolder misschien ook nog wel een gezellig kamertje. Baarnseweg 49 en 51 is het adres van dit blok van twee huizen

En nu de nieuwe opgave:

Torentjes blijven mij boeien. Wat ik de vorige keer zei geldt nog steeds en ik ontdek steeds meer torentjes in ons boeiende dorp.

Waar is dit?

Stuur uw oplossing of commentaar, maar ook uw eventuele suggesties voor meer details van Den Dolder die we in de puzzel kunnen opnemen naar de redactie.

Hartelijk dank.

redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Nieuwe straten in Den Dolder

Dirkje Inden-Reiss

Dirkje Reiss werd geboren te Amsterdam op 8 maart 1897. Zij trouwde te Amsterdam op 29 januari 1920 met Theodorus H.J.M. Inden. Op 1 juli 1933 vestigde zij zich in de gemeente Zeist op het adres Hertenaan 16D te Den Dolder. Vervolgens woonde zij Hertenaan 28 (1940), Paltzerweg 158 (februari 1941) en Baarnseweg 36 (september 1941). Voor de P.v.d.A. zat zij van 1945 tot 1966 in de gemeenteraad. Mw. Inden-Reiss overleed te Zeist in huize Bovenwegen op 12 december 1981. Zij werd in Amsterdam begraven.

De Nieuwe Zeister Courant schreef op 15 december 1981 naar aanleiding van haar overlijden: 'Mevrouw Inden heeft tal van jaren een vooraanstaande plaats ingenomen in het politieke gebeuren van de gemeente Zeist. Zij was een van de actieve vertegenwoordigsters van de buurtschap Den Dolder in de Zeister gemeenteraad. [...] Gedurende de oorlogsjaren verleende het echtpaar Inden onderdak aan tal van onderduikers. De zorg van mevrouw Inden voor het welzijn van de gemeente Zeist en met name de buurtschap Den Dolder droeg een veelzijdig karakter. Zo stond zij op de bres voor de aanleg van het sportveldencomplex van DOSC, maar ook het bejaardenwerk, de leesbibliotheek en zeker niet in de laatste

plaats het speeltuinwerk hadden haar grote belangstelling. Algemeen bekend was het in Den Dolder, dat als mevrouw Inden zich voor iets inzette, zonodig de onderste steen boven zou komen om te bereiken, waarom het – veelal in sociaal opzicht – ging.'

Bijzonderheid: J.H. Scheps richtte in 1982 de Stichting Inden-Reiss Fonds op. Doel: bestuderen van de geschiedenis van het verzet tegen de bezetters van Nederland in 1940-1945 en de gevaren van de dictatuur in al haar vormen.

Jacob Willem Herman Willemsen

Jacob Willem Herman Willemsen werd geboren te Nijmegen op 7 juli 1911. Op 15 augustus 1932 behaalde hij de onderwijzersakte en op 1 augustus 1934 de hoofdakte. Van 1933 tot 1939 was hij als onderwijzer in dienst van de Nijmeegse Schoolvereniging en van 1939 tot 1940 als leraar aan de ambachtsschool te Winterswijk. Van 1940 tot 1948 was hij onderwijzer aan de openbare lagere school aan de Prof. Lorentzlaan in Zeist. Met ingang van 1 juli 1948 werd hij benoemd tot hoofd van de openbare lagere school in Den Dolder. Een functie die hij tot 17 augustus 1958 vervulde. Hij heeft zich ingespannen voor het herstel van het schoolgebouw dat veel oorlogsschade had geleden en voor de uitbreiding van het schoolgebouw. Zijn afscheid vond plaats op 11 juli van dat jaar. Hij woonde van 15 december 1948 tot 13 januari 1959 in het dorp; adres Hertenaan 38. In 1960 is hij naar Alkmaar vertrokken. Willemsen is op 7 augustus 1965 te Nijmegen overleden. Willemsen was bij de oprichting vicevoorzitter en na het vertrek van Drost voorzitter van D.O.S.C. De voorzitters-

functie bekleedde hij van 1950 tot 1955. Na het neerleggen van die functie werd hij tot erevoorzitter benoemd. Hij was tevens redactielid van het clubblad. Hij stimuleerde het verenigingsleven in Den Dolder door bijvoorbeeld vergaderingruimte in het schoolgebouw aan te bieden

Aart Lasterie

Aart Lasterie werd geboren te Harderwijk op 1 augustus 1866. Hij trouwde te Breukelen-Nijenrode op 12 mei 1893 met Martina Veenman. Lasterie werd opgeleid tot onderwijzer aan de Groen van Prinsterer Kweekschool te Doetinchem. Vanaf 1889 was hij onderwijzer aan christelijke scholen respectievelijk te Arnhem, Renkum en Wageningen. Vanaf 1904 bekleedde hij de functie van schoolhoofd. Eerst op het eiland Marken en per 1 februari 1911 van de "School met de Bijbel" in Den Dolder. Hij werd gekozen uit 68 sollicitanten. Tot 1 januari 1932 vervulde hij deze functie. Op 1 juli 1929 vierde hij zijn veertigjarig

ambtsjubileum. In de kringen van het christelijk onderwijs was hij een bekende en zeer geziene figuur, 'wiens woord gezag had' (1936). Hij bewoog zich op kerkelijk en politiek gebied. Lasterie was lid van de Gereformeerde Kerk. Hij was vier jaar ouderling

bij de Gereformeerde Kerk te Zeist. In 1933 werd te Den Dolder een zelfstandige kerkelijke gemeente opgericht en Lasterie werd lid van de kerkenraad (ouderling). Een functie die hij tot aan zijn dood vervulde. In de 'Nederlandsche Bond van Gereformeerde Jongelingsverenigingen op Gereformeerde Grondslag' nam hij jarenlang een vooraanstaande plaats in. Lange tijd heeft hij een actie geleid tot steun van de vervolgd Christenen in Rusland. In de politiek trad hij meerdere malen op voor de 'Anti-Revolutionaire Kiesvereniging'. Hij was de uitvinder van een projectiedaglicht apparaat – 'dat naar zijn naam genoemd is' – en waarvan in het onderwijs veel gebruik werd gemaakt. Vanaf de benoeming tot schoolhoofd in 1911 woonde hij in Den Dolder. Eerst op de Dolderseweg 83, later nummer 169, en op de Reelaan 25. Op 30 december 1935 overleed hij plotseling te Den Dolder en op 3 januari 1936 werd hij begraven op de Algemene begraafplaats aan de Woudenbergseweg te Zeist (graf nummer C 1295; eigen graf).

Remia: van mandfiets tot Sauzenhart van Nederland (deel2)

Door Ruud van der Sar en Frits Stuurman

We eindigden het vorige artikel in het meinummer met te vertellen over het spaarsysteem met Pasteurmerken. Daarmee gaan we nu verder.

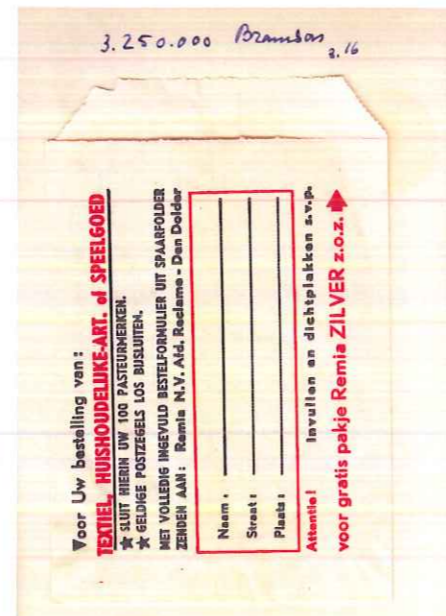
Geschenken bij Remia

In 1963 begon Remia met het aanbieden van geschenken aan klanten, o.a. de bambinostenen. Het aantal geschenken was eind 1964 al zo ver uitgebreid dat een geschenkenfolder werd uitgegeven: huishoudtextiel, tafelmessen en speelgoed zoals de bambinostenen (geproduceerd in Den Dolder door DS-plastics aan de Paduaweg). Bij de toen nog nieuwe Remia Fritessaus in een emmertje van 1000g kreeg je meteen een speldje cadeau, bijvoorbeeld van Anton Geesink.

De volgende geschenkenfolder (1965-66) bood ongeveer dezelfde keuze, maar nu was er een "echte Remia" vrachtwagen met de reclame "EET Remia". De klanten knipten de Pasteurmerken uit en deden die in een "vetvrij" zakje en stuurden die, samen met het bestelformulier en de benodigde bijbetaling in de vorm van postzegels in een voorgeadresseerde enveloppe naar de Afd. Reclame van Re-

De geschenkenfolder 1965-1966. Van deze folder werden 2.340.000 exemplaren in Nederland gedistribueerd

Het "vetvrije" zakje waarin de Pasteurmerken werden opgestuurd naar de afdeling Reclame van Remia

Pagina uit de geschenkenfolder 1965-66 die een beeld geeft van wat er allemaal kon worden besteld

Remia in Den Dolder. De geschenken werden vervolgens per post thuis bezorgd.

Het is een jaar met grote ontwikkelingen op het gebied van de kleine geschenken. Het begon in mei met speldjes van Rudi Carrell, Barend de Beer en Leo Horn, die je cadeau kreeg bij 4 pakjes Remia Zilver, Planten of Zonnejeugd en in juli "Twee beren die Remia smeren". En in december speldjes met Sinterklaas en Kerstmis

Speldjes Sinterklaas en Kerst 1965.

1965. Ook limonadeglazen konden worden verworven bij aankoop van vier pakjes DEX of Remia margarine.

Rechts: Een glas bij 4 pakjes Remia Plantenmargarine

Diverse speldjes jaren 60

Servies

Nog zonder te beseffen wat allemaal de gevolgen zouden zijn begon de Reclame-afdeling in augustus 1966 met een nieuwe kopjesactie. De detaillisten kregen op 18 augustus een brief waarin werd aangekondigd dat er "Exclusief voor Remia uit Beieren...." zes verschillende porseleinen kop en schotels zouden worden ingevoerd. Voor 35 Pasteurmerken en f 1,50 bijbetaling konden twee kopjes worden verworven. De brief gaat uitgebreid in op de grootscheepse reclame-campagne. Er worden 2.365.000 folders in heel Nederland verspreid, volle pagina's kleuren reclame in alle damesbladen en Radio Veronica vestigt dagelijks (om 9.24 uur) de aandacht op de actie.

De detaillisten worden voorzien van reclamemateriaal voor in de winkel: een fleurige sticker voor op de winkel deur en kartonnen kaarten voor aan de muur. De kopjes worden door de melkboer of

Remia

Fabrieken van
Margarine, Vet, Salsaus en Bakkerijgrondstoffen

Telefoon 03402-3641 (5 lijnen)

Telex 47169

Girorekening 60940

Bank
Algemene Bank Nederland N.V. - Amersfoort

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw
Firma

H.H. DETAILLISTEN

DEN DOLDER, 23 augustus 1967

Bim - Bam - Beieren

Het blijft maar beieren uit Beieren voor Remia. Het ongelooflijke succes van onze acties Beiers porselein - het echte porselein - stuurde ons haast vanzelf naar een vervolg: nu zijn er ook ONTBIJTBORDJES met 3 oudhollandse decors aangekomen voor een **denderende NAJAARSCAMPAGNE**.

Voor slechts 2 zegelzakjes à 35 Pasteurmerken + f 1,85 drie prachtige bordjes in een handig doosje verpakt. De winkelwaarde van een ontbijtbordje van dit zeer fijne originele „BAVARIA" porselein is f 2,25 per stuk, dus wel weer een KNAL-aanbieding van Remia.

Ook Uw marge is interessant: voor ieder setje à 3 bordjes ontvangt U f 0,24 dus bij 6 bordjes f 0,48. Een leuk extra'tje bij de bekende grote omzetten van dit veel gevraagde porselein.

Wij ondersteunen deze actie met een goed gerichte reclame-campagne:

- ★ **In geheel Nederland** worden in de week van 4 t/m 9 september a.s. miljoenen kleuren folders met het grote nieuws verspreid.
- ★ **in ALLE damesbladen** (oplage 2 1/2 miljoen) komen vanaf 16 september prachtige vol-kleuren advertenties.
- ★ **T.V.-reclame.** Kijkt U bijgesloten T.V.-kaart even door..... Gemiddeld tweemaal per week een T.V.-spot voor ruim 2 1/2 miljoen gezinnen.
- ★ **Radio Veronica**, ook de trouwe piraat verkondigt iedere morgen om 9.24 uur het grote-nieuws: Ontbijtbordjes bij Remia-producten!
- ★ **Op elk pakje Pasteurmerk-margarine** een kleurige advertentie. Een dagelijkse herinnering voor de huisvrouw.
- ★ **PRACHTIG RECLAME-MATERIAAL**
- ★ leuke toonbankstandaards
- ★ fleurige raambiljetten
- ★ afneembare plastic stickers
- ★ schapkaartjes
- ★ **TIJDELIJK** blijven de dubbele Pasteurmerken op Remia-ZILVER, PLANTEN en ZONNEJEUGD gehandhaafd. U verkoopt dus nog meer Remia met extra winst.

INTRODUCTIE. Voor Uw toonbankstandaard krijgt U één bordje geheel GRATIS.

BEVOORRADING. Door de ervaring wijs geworden, hebben wij de Beierse fabriek reeds in maart van dit jaar opdracht gegeven twee miljoen bordjes voor ons te vervaardigen. Deze zijn nu in ons bezit.

U kunt aan onze vertegenwoordiger na 28 augustus precies het kwantum opgeven dat U denkt nodig te hebben. Hij zal U tegen inlevering van het vereiste aantal pasteurmerken nemen uit uw voorraad kasten.

Ook kop en schotels, theepot, melkkan en suikerpot blijven op de

Dit wordt weer een geweldige stunt. De actie blijft beieren tot v

Wij wensen U veel succes!

De brief van de afd Reclame aan de detaillisten. Het begin van de grootste actie die Remia heeft gekend. Rechts de folder waarvan de oplage 2.365.000 was

Etiket op het eerste fritessausemmertje in 1965. Daarbij kreeg je twee Pasteurmerken

kruidenier aan de klanten gegeven. Voor een zakje met 35 Pasteurzegels en f 1,50 bijbetaling krijgen ze twee kopjes direct over de toonbank. De detaillist op zijn beurt ontving de kopjes per zes (verschillende motieven) voor f 3,90 en

Gerrit Brinkhorst met zijn zoon bij zijn auto van Remia: blauw met een geel dak

drie zakjes met 35 zegels. Hij verdiende dus ook aan het verstrekken van de kopjes aan de klant.

Het loopt storm. Zelfs zo ernstig, dat na enige tijd geen kopjes meer kunnen worden geleverd. In november schrijft Remia aan de detaillisten dat "ondanks tijdig genomen maatregelen en de bereikte productieverhoging in Beieren een achterstand is ontstaan die wordt geschat op 6 à 8 weken". De handelaren krijgen

Twee beelden uit de geschenkenfolder 1966-67

* Tijdelijk met gratis eierdoosje

Auto waarmee de vertegenwoordigers in 1973 de klanten bezochten. Vroeg in de ochtend wordt de auto geladen, achterin met dozen margarine, zoals op de foto is te zien en achter de deur rechts met andere producten zoals fritessaus

waardebonnen waarmee later de kopjes kunnen worden verkregen.

De kopjes zijn dus een doorslaand succes en dat vraagt om uitbreiding van het servies. Een theepot, melkkannetje en

In de uitstallast van de firma Wegter Consumenten, nu gevestigd in Hengelo, diverse jubileumkopjes

De firma Wegter in Delden jaren 60. Inzet: De Heer Nico Wegter, directeur ten tijde van de grote kopjes-acties (foto omstreeks 2002)

De Heer Brummer van Wegter, die indertijd betrokken was bij de grote orders, met een kop en schotel die is gemaakt om de het driemiljoenste exemplaar te vieren

BIM BAM BEIEREN

HET BLIJFT MAAR
BEIEREN VOOR
Remia

suikerpot komen beschikbaar in maart 1967. En om er een echt ontbijtservies van te maken zijn ook bordjes nodig. Die komen er in augustus 1967 en de broodschaal en vleesschaaltjes in augustus 1968.

Miljoenen

De kopjes mochten in die tijd niet rechtstreeks door Remia worden geïmporteerd. Dat ging via een importeur. Het bedrijf van Nico Wegter in Delden was de importeur en Remia werd op deze manier een goede klant voor de firma Wegter. Bij

De chauffeur van de honderdste vrachtauto met servies uit Beieren ontvangt een compleet servies als attentie

Het "Oudhollandse" servies voor het laatst in het geschenkenboekje 1972-73

duizenden kwamen de kop en schotels uit Beieren per vrachtauto naar Nederland. En dat waren heel wat vrachtwagens, die zich allemaal meldden bij de fabriek in Den Dolder. De honderdste vrachtwagen met servies werd op een bijzondere manier verwelkomd: de chauffeur ontving een compleet servies als

attentie. En het aantal kopjes liep letterlijk in de miljoenen. De firma Wegter ontving van de firma in Beieren Recordkopjes. Deze staan nu tentoongesteld in het nieuwe gebouw van de firma Wegter. Consumenten in Hengelo waar het bedrijf intussen naar toe is verhuisd. Dit bedrijf flo-

Het theeservies van de "roemruchte kastelen op echt porselein" met detail van het melkkannetje, waarop kasteel Cannenburgh in Vaassen is afgebeeld

Kasteel Cannenburgh, recente foto

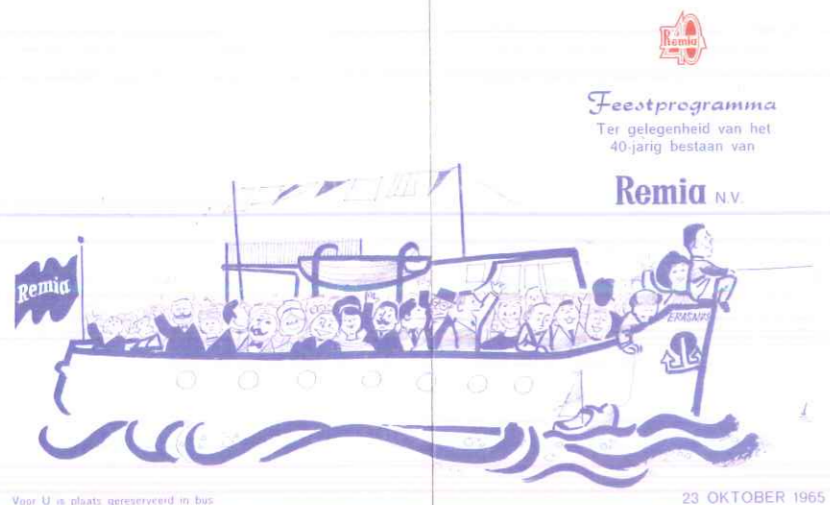
reert nog steeds en heeft moderne keramiek.

In het geschenkenboekje 1972/73 wordt aangekondigd dat de levering van het blauwe Oudhollandse porselein beëindigd gaat worden. "In 1972 kunt u nog volop te bestellen. In 1973 zolang de voorraad strekt" heet het. Maar intussen is een begin gemaakt met de serie kopjes "roemruchte kastelen op echt porselein". De kopjes en schotelletjes zijn in kleur en meer ouderwets gezellig van vorm. Aan de voorkant staat een plaatje van het kasteel, aan de achterkant

Showroom in Den Dolder 1973

Kaft van het feestprogramma voor het personeel

het met dat kasteel verbonden wapen. In die folder ook weer veel keukenspullen, textiel, een fonduestel en tassen. En natuurlijk speelgoed, een pop met echte mantel, vrachtauto's en een heuse kinderfiets. Naast ophalen in Den Dolder is het mogelijk de zaken thuis gestuurd te krijgen: bestelbon en Pasteurmerken opsturen, daarna volgt een girokaart waarmee betaald kan worden en dan komen de spullen thuis.

Nog uitgebreider en luxueuzer wordt het in de folder van het jaar daarna. Intussen is er namelijk in Den Dolder een Showroom geopend op Willem Arntszlaan 71 waar het gezellig winkelen is en je kunt uiteraard de zaken meteen mee naar huis nemen. Nieuw zijn o.a. een friteuse, een

Verloofd op Remiaterrein

De heer Buis in Amersfoort (die ons de kans gaf het Remiaservies van zijn moeder te kopen voor onze Historische Vereniging Den Dolder) herinnert zich dat zijn moeder het complete servies had en dat hij weer eens naar Den Dolder ging om meer servies op te halen tegen inlevering van Pasteurmerken en bijbetaling. Hij deed dat samen met zijn vriendin. Ze hadden de ringen bij zich en hebben zich verloofd op het terrein van Remia nadat ze het servies voor de moeder hadden gehaald.

De kinderen van de heer Buis maakten, als ze bij hun oma waren, soms ruzie wie het bordje met het hertje mocht gebruiken. Als ze er niet tegelijk waren was het geen probleem, maar het gebeurde wel dat ze ruzieden over het bordje en daarom van oma geen van beiden het bordje mochten gebruiken.

houten trein en een elektrische trein. En het kastelenservies is inmiddels uitgebreid met theepot, 3-delig roomstel en ontbijtbordjes.

In de folder 1976-77 verschuift het assortiment naar meer luxueus: meer fietsen, kampeertent, naaimachine, een skelter en vooral groter speelgoed.

Jubileum 1965 40 jaar Remia

Op 19 oktober 1965 is het feest bij Remia. Op die dag is het veertig jaar geleden dat de heer A. de Rooy de grondslag legde voor het huidige bedrijf. Op die dag wordt een receptie gegeven voor klanten in Restaurant "De Witte" in Amersfoort. Maar het personeel wordt meer uitgebreid gefêteerd. Op 23 oktober gaat het per bus naar Rotterdam waar iedereen zich bij "Spido" inscheept aan boord van "Erasmus". Onder het genot van koffie, aperitief en lunch wordt gevaren naar de Bouwput Haringvliet, waar de bouw van de Haringvlietdam wordt bekeken. Na die excursie is er een borreluurtje en een uitgebreid diner dat wordt genoten terwijl door de verlichte Rotterdamse havens wordt gevaren.

Een aanwinst voor het kantoor is een wand met stenen uit alle landen waar naar toe Remia exporteert. Alle vertegenwoordigers in de diverse landen hebben hun best gedaan om iets origineels van hun "felicitiasteen" te maken. Deze wand die kort na het jubileum in het nieuwe hoofdkantoor in het trappenhuis is gemonteerd is al eens eerder beschreven in de Dolderse Kroniek (september 2008) en dat is maar goed ook, want bij de laatste verbouwing van de hal van het kantoor is alles helaas verloren gegaan.

Tegelwand langs de trap van het kantoor. Aan de vertegenwoordigers van Remia in de diverse landen was gevraagd "een stukje van hun land" te sturen.

Sauzen in ontwikkeling

De bouw van een sauzenfabriek was een mijlpaal in de geschiedenis van Remia. In de jaren zestig nam de vraag naar sauzen sterk toe, doordat niet alleen het aantal

Tom Lammers, hoofd afdeling Reclame, in zijn kantoor in april 1967 met een fritessausemmertje van 1 kg. Met het grote succes van de verkoop van fritessaus in emmertjes zette Remia een belangrijke stap op de weg naar grote sausfabrikant

Advertentie in het Nieuwsblad van het Noorden d.d. 6-5-1959 waarin de kunststof fles wordt aanbevolen

toepassingen maar ook het aantal smaken toe nam. Slasaus is een saus uit de begintijd. Door de toename van het eten van patates frites werd ook de fritessaus zeer populair. Het ontwikkelen van sauzen met diverse smaken vergde een goede productontwikkeling. Die kreeg bij Remia onder andere gestalte door het werk van J.H. te Riele, toen Hoofd van de ontwikkeling en fabricage. Zijn afdeling stond aan de wieg van heel wat verschillende sauzen.

De verpakkingen van de sauzen maakten ook een hele ontwikkeling door. Zo komt in mei 1959 "Remia Salad Cream, de betere slasaus" voor het eerst in een plastic fles. Juichend worden de voordelen van die fles breed uitgemeten in de krantenadvertenties:

- *geen verlies aan stategie: leeg... nog vele gebruiksmogelijkheden
- *onbreekbaar, nooit schade
- *hygiënisch: elke fles is nieuw
- *licht gewicht in elke boodschappentas, en bovendien
- *GROTERE INHOUD (310 gram) en LANGER VERS

Saus in een emmertje

Naast slasaus werd de fritessaus een groot succes. Vooral in het zuiden van het land werd dit product goed verkocht. Aanvankelijk werd het geleverd in een glazen pot van 450 gram, maar een gouden greep was de verkoop in een emmertje waarin een kilo fritessaus "over de toonbank ging".

De emmer fritessaus van 1 kg werd geïntroduceerd in 1965. Bij aankoop van zo' n emmer in mei 1965 kreeg je van de detailhandelaar daar een gratis speldje

Plakplaatje voor op het glas van de winkeldeur. De vertegenwoordigers plakten vaak het plaatje zelf op de deur van de kruidenier of melkboer

De verpakking en etikettering werd regelmatig aangepast. De naam Remia met het bloemetje op de i was lange tijd het logo

bij. Na aanvankelijke scepsis over "zo' n grote pot fritessaus" had de huisvrouw kennelijk snel door dat het ook voordeliger was. En voordeliger was het ook voor Remia want de verkoop steeg geweldig.

De jaren van Nutricia en weer terug naar Remia

Op 13 februari 1973 werd het personeel bij elkaar geroepen en werd verteld dat het bedrijf Remia werd verkocht aan Nutricia. Het bedrijf bleef draaien en handelen als voorheen en de personeelsleden kregen de garantie dat ze de volgende vijf jaren zeken niet ontslagen zouden worden.

Maar eigenlijk paste Remia niet zo geweldig in de organisatie van Nutricia omdat dat bedrijf zich vooral bezig hield met

Regelmatig werden door Remia speelgoedvrachtwagens uitgebracht. Hierboven en hieronder enkele modellen

producten die niets met bakkerijproducten en margarine te maken hadden, maar wel o.a. met Olvarit babyvoeding. Te veel verschillende merken binnen Nutricia maakten dat de verkopen van Remia zich niet konden ontwikkelen zoals men eigenlijk zou wensen. Daarom was het voor Remia een goede zaak dat de heer F.A. de Rooy in overleg met zijn vader besloot het bedrijf terug te kopen. In een brief aan het personeel schrijft hij dat hij alle vertrouwen heeft in een nieuwe opstart van het bedrijf en dat hij weet dat iedereen Remia een warm hart toedraagt en hij daarom alle vertrouwen heeft in de goede afloop daarvan. In de jaren daarna wordt deze wens ruimschoots vervuld.

Margarine

Het stelsel van directe levering aan de detailhandel via de vertegenwoordigers wordt begin jaren 70 verlaten. Langzamerhand wordt overgeschakeld naar levering aan de groothandel (o.a. de centrale inkoop van ketens als de Centra, Albert Heijn, Spar en Co-op). Dat betekende in de praktijk dat er marktaandeel verloren ging. Remia bracht, nieuw voor Nederland, in 1979 en kort daarna "goed smeerbare margarine zo uit de koelkast". Maar het terugwinnen van het marktaandeel in Nederland bleek weinig succesvol. Daarom werd Remia margarine voor de gewone consument in Nederland losgelaten en werd er verder geproduceerd voor de horeca (staven margarine van 2,5 kg) en industrie, blokken van 10 kg in karton.

Naast de grootverpakkingen maakt Remia nog steeds ook margarine voor Afrika. In Afrika is Remia zelfs marktleider van margarine. Het product wordt o.a. gele-

Blikje margarine voor export naar Afrika. In Afrika is Remia marktleider op het gebied van margarine

verd in blikjes met een ouderwets aandoend plaatje van een enthousiaste mevrouw die een Remia-margarineblikje omhoog houdt "My Brand!" (is mijn merk!). Pogingen om een modernere verpakking te introduceren mislukten: men wilde de oude verpakking terug om niet geconfronteerd te worden met terugloop van omzet.

Frituurvet

Een ander belangrijk product voor de Nederlandse horeca was frituurvet, hard vet in blokken. Remia ontwikkelde vloeibaar plantaardig frituurvet met veel onverzadigde vetten. Het was de tijd dat de consument ook te horen kreeg dat onverzadigde vetten beter waren voor de gezondheid dan verzadigde.

Remia zette innovatieve producten zoals vloeibaar frituurvet als eerste in de markt. Dat geldt ook voor "Bak en Braad": ook daarmee was Remia de eerste. Tot op de dag van vandaag is Remia met het Bak en Braad-concept zeer succesvol.

Drie types Bakken en Braden in 2012

In het derde en laatste artikel over Remia zult u lezen over de verdere ontwikkeling van de sauzen die Den Dolder maakten tot "Sauzenhart van Nederland"

Verantwoording illustraties:

Blz. 10, 11 en 12 rechts, 13 links boven en midden, 16 links onder en 18 rechts boven, 20 rechts boven: Reclame Archief Remia

Blz. 12 links boven en 13 rechts onder, 14 links onder en 15 rechts boven, 17, 18 rechts onder, 19 en 20 links boven: Frits Stuurman

Blz. 13 links onder: Gerrit Brinkhorst

Blz. 13 rechts boven, 14 rechts boven, 15 links boven en 18 links boven: Archief Tom Lammers

Blz. 14 links boven, 15 onder en 16 links boven: Fa .Wegter Consumenten Hengelo

Blz. 18 links onder: Koninklijke Bibliotheek

twee emmertjes Remia halen...

Eten wordt smullen met Remia Frites-saus. Bereid met verse eieren. Mmmmmmm-lekkere Frites-saus in een gultig plastic emmertje. Gezond voor de kinderen. Een delicatessen voor U. Zet voortaan Remia Frites-saus op tafel!

Remia frites-saus

Op groenten Op tomaten Op frites Op eieren Op vleeswaren

Een advertentie in één van de Radio – en TV gidsen, met een paar voorbeelden van toepassing van deze heerlijke fritessaus

Voor iedere maaltijd, voor elk moment, een bijpassende saus.

Voor elke maaltijd heeft Remia een bijpassende saus in een handige knijptube. Met de Remia knijptubes zijn de verschillende sauzen gemakkelijk en schoon te doseren. Elke maaltijd wordt pas echt een feest als één van de acht Remia smaken op tafel staan. Remia snacksauzen, altijd een feest!

Remia
altijd een feest!